

LILLA RAKSTA

Omgivning

Området Raksta är relativt kuperat och bebyggt med fritidshusbebyggelse som uppkommit efter styckningen av området på 1950-talet. Fritidshusen i området är under omvandling till permanent bebyggelse.

Tomt

Lilla Raksta ligger vid Rakstaringen i Raksta. Bebyggelsen ligger på en höjd omgiven av en stor naturtomt.



TVå av stugorna (Stuga 1 och 2) på Lilla Raksta ligger på en höjd omgiven av en stor naturtomt i området Raksta.

Historik

Lilla Raksta är den äldsta bebyggelsen i området som åtminstone sedan medeltiden legat under Tyresögodset. 1562 omnämns Nils Ryning som har ett torp i Rackesta vilket troligen avser Lilla Raksta . På 1748-52 års karta omnämns Lilla Raksta som Raksta och på 1796-1802 års karta Racksta. 1932 omnämns Bondraksta med jord till Tyresö .

Den nuvarande bebyggelsen på Lilla Raksta utgörs av fyra byggnader varav den äldsta möjligen härrör från 1600-talet eller 1700-talets första hälft. Fastigheten har sedan 1950-talet varit i familjen Söderholms ägo och används som fritidsbostad.

Exteriör

STUGA 1



Stuga 1 från väster.

Den äldsta stugan på tomten utgörs av en timrad tvårumsstuga med tillbyggd farstuvist i en våning. Byggnaden är ursprungligen en enrumsstuga med okänt byggnadsår, tillbyggd med ett rum troligen under tidigt 1700-tal. Enligt uppgift finns en igensatt dörr i byggnadens norra del åt öster.



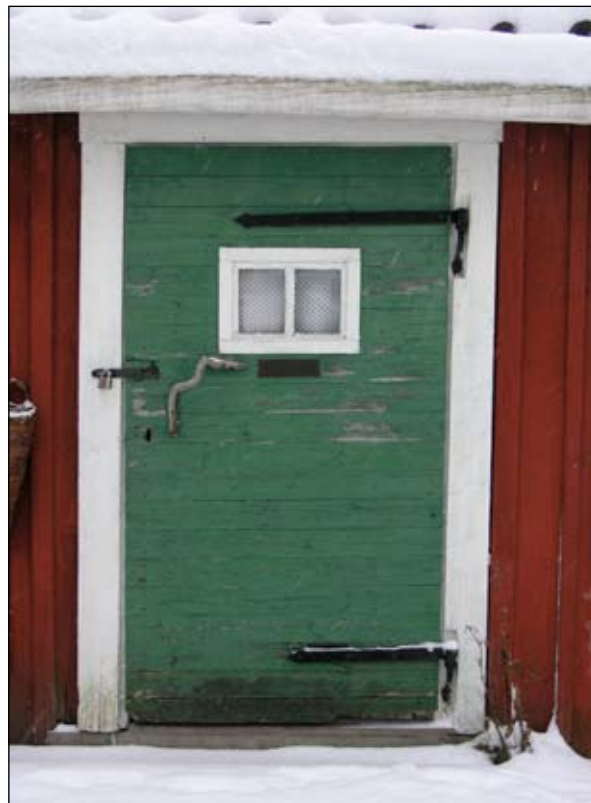
Stuga 1 från öster.

Stugan står på en fogad naturstensgrund och är timrad med panelade fasader med delvis okantad locklistpanel. Fasaderna är rödfärgade med vita inklädda knutar. Taket är ett åstak täckt med enkupigt äldre taktegel. Under takteget ligger ett äldre brädtak kvar.

Taket kröns av en putsad hög skorsten med profilerat krön med plåtöverbeslagning. Fönster utgörs av enkla, enrutsbågar med två, fyra eller sex rutor. I gavlarna enkla, tvåluftsfönster med två rutor/båge försedda med pressade hörnjärn och upphängningsbeslag vanliga under 1900-talets början. Fönster och fönsterfoder är vitmålade.

Den tillbyggda farstukvisten är locklistpanelad och rödfärgad. Ytterdörren är en plankdörr klädd med liggande, smala bräddor försedd med kraftiga handsmidda bandgångjärn.

Inuti farstukvisten sitter den äldre ytterdörren kvar. Dörren är en ålderdomlig brädddörr klädd med liggande profilerad panel och försedd med smidda bandgångjärn, handtag



Ytterdörr till stuga 1 av liggande panel försedd med kraftiga bandgångjärn.



Okopplade tvåluftsfönster i gavlarna med pressade hörnjärn vanliga under 1900-talets början.



Den tidigare ytterdörren sitter kvar i förstukvisten. Bräddörr klädd med liggande profilerad panel försedd med kraftiga bandgångjärn och äldre smidesdetaljer.

och låsbeslag. Farstukvisten är försedd med en hängränna av trä.

I den norra gaveln finns en vindstrappa upp till en vindslucka.

Interiör

Stugan omfattas av två rum varav kammaren i norr troligen är äldre och har en något högre nivå interiört. Båda rummen bevarar äldre skurgolv spikade med handsmidd spik och synliga äldre takbjälkar. Ytskikten (trettesskivor) i rummen är i övrigt sentida.

Kammaren har en öppen spis och köket ett kökspiskomplex med senare insatt järnspis Klafreström no. 826 (årsmodell 1939-40) och tillbyggda fasta skåp.

Dörren mellan rummen är en fyrfyllningsdörr med kammarlås (sent 1800 till tidigt 1900-tal).



Kammaren med skurgoh, synliga takbjälkar och öppen spis.

Profilerade dörr- och fönsterfoder. Fönsterna är okopplade och försedda med uppställningsbeslag av 1800-talsmodell.



Köket med kökspis med kåpa och fasta skåp.

STUGA 2



Stuga 2 från norr.



Stuga 2 från sydöst.

Enrumstuga med ingång i gaveln. Enligt uppgift från ägaren möjligen uppförd under 1800-talet och farstun tillbyggd 1937.

Stugan står på fogad naturstensgrund med källare i souterrain. I källaren är golvet undersida av okluvna brädor synliga.

Byggnaden är timrad med rödfärgade locklistpanelade fasader med vitmålade inklädda knutlådor, fönster och vindskivor. Taket är ett åstak och täcks med enkugigt äldre lertegel. Den höga skorstenen är oputsad och har ett profilerat krön. Tre fönster av olika utformning; ett tvåluftsfönster med två rutor/båge och pressade beslag vanliga under tidigt 1900-tal i södra gaveln, ett enluftsfönster med fyra rutor och pressade beslag i västra fasaden och ett litet ospröjsat enluftsfönster i östra fasaden.



En äldre ytterdörr sitter kvar i farstun.

I fastun sitter den äldre ytterdörren kvar utgjord av en bräddörr med fasspontpanelade liggande bräder försedd med smidda bandgångjärn. Byggnadens entrédörr är en bräddörr klädd med smala, liggande brädor och är försedd med bandgångjärn.



Interiör i stuga 2.

Interiör

Enrumstuga med tillbyggd fastu. Öppen spis med igenmurad bakugn. Stugan har äldre breda skurgolv spikade med handsmidd spik. Taket utgörs av bred lockpanel mellan takbjälkar. Hög golvlister med fasad profil. Tapetserade väggar. Fönsterna utgörs av okopplade, enkla bågar försedda med uppställningsbeslag av 1800-talsmodell.



*Uppställningsbeslag av
1800-talstyp.*

STUGA 3

Enligt uppgift från ägaren är byggnaden hittflyttad under 1950-talet. Byggnaden är uppförd med liggtimmer på fogad naturstensgrund. Taket är ett åstak täckt med enkupigt lertegel. Fönsterna är tvåluftsågar med två rutor/båge med sentida upphängningsbeslag. Fönster, fönsterfoder och vindskivor är vitmålade.



Stuga 3.

Interiör

Ej besökt.

Uthus



Uthuslänga.

Traditionell uthuslänga av stående rödfärgade brädor med pulpettak lagt med papp. Uthuset härrör från 1800- eller tidigt 1900-tal och inrymmer flera bodar och dass. Fem svarttjärade boddörrar med ålderdomliga gångjärnsbeslag.

Kulturhistorisk värdering

DOKUMENTVÄRDEN

Byggnadshistoriskt värde

Stuga 1 och 2 har genom sin från äldre tid bevarade timmerstomme och bevarade planlösning ett byggnadshistoriskt värde genom sin ålder och ålderdomlighet och bär vittnesbörd om en gången tids byggnadsskick. Stugorna utgör ett exempel på enkel bebyggelse i äldre tider och är särskilt välbevarade från byggnadstiden.

Sambälls- och socialhistoriska värden

Lilla Raksta har som torp under Tyresögodset ett samhälls- och socialhistoriskt värde då det vittnar om samhälleliga förhållanden i äldre tider och berättar om människors levnadsförhållanden i äldre tider. Torpbebyggelsen är området Rakstas ursprung och berättar om områdets äldsta historia och har ett stort lokalhistoriskt värde.

UPPLELSEVÄRDEN

Miljöskapande värden

Torpbebyggelsen på en höjd i Raksta omgiven av en stor naturtomt har stora upplevelsemässiga värden genom sin ålderdomliga och välbevarade bebyggelse utan moderna inslag och har närmast ett musealt upplevelsevärde.

FÖRSTÄRKANDE/ÖVERGRIPANDE MOTIV

Kvalitet

Äldre byggnadsdetaljer som timmerstommar, äldre tegeltak, ytterdörrar, äldre inredning och äldre beslagning är utförda på ett hantverksmässigt sätt av hög kvalitet.

Autenticitet, äkthet

Stugorna och uthuset har genom sin orörda och sedan byggnadstiden välbevarade exteriör och interiör i huvudsak ursprungligt skick ett stort autenticitetsvärde.

Sällsynt

Lilla Raksta är Rakstas enda torpmiljö från äldre tider och är därmed en sällsynt företeelse i området. Välbevarade torpmiljöer med välbevarade torp från äldre tider är idag en sällsynt företeelse.

Förslag till planbestämmelser

Lilla Raksta bedöms sammantaget omfattas av ett särskilt kulturhistoriskt värde och bör därför skyddas i detaljplan. För byggnaderna Stuga 1 och 2 samt uthus kan beteckningen q användas och kompletteras med index för rivningsförbud



Lilla Raksta, K. B. Hellström, 1882. Avfotograferad teckning, Nordiska museet.

samt skyddsbestämmelser. Bebyggelsen på Lilla Raksta får därmed inte förvandlas enligt PBL 3:12 eller rivas enligt PBL 8:16 samt ska enligt PBL 3:13 underhållas så att dess särart bevaras.

Byggnadens ursprungliga byggnadsdelar, material och färgsättning ska bevaras och underhållas med traditionella metoder och material.

Med hänsyn till tomtens stora miljöskapande värden med bör tomten inte styckas. Nya byggnader ska utformas med särskild hänsyn till omgivningens och den befintliga bebyggelsens särart.

Planlösning och äldre bevarad fast inredning och spisar bör i Stuga 1 och 2 omfattas av skyddsbestämmelser.